

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi için Hazırlanan Öğrenci Geribildirim Ölçeklerinin Oluşturulması Deneyimi

*Our Experience with the Formation of Student Feedback Questionnaires Specific to
the Medicine School of Trakya University*

Selva MERT, Erkan Melih ŞAHİN

Amaç: Tıp eğitimi ile ilgili çalışmaların bir bölümünü, öğrencilerin eğitimin geliştirilmesine katkılarının sağlanması ve görüşlerinin alınması oluşturmaktadır. Bu amaçla standart geribildirim ölçekleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada, fakültemiz için hazırlanan öğrenci geribildirim ölçeklerini oluşturma aşamaları sunuldu.

Çalışma Planı: Ölçeklerde bulunması öngörülen konular çeşitli anabilim dallarından davalı edilen öğretim üyelerinin katıldığı bir toplantıda belirlendi. Bu maddeleri en iyi ifade eden sorular hazırlanarak tartışıldı ve ölçeklere son hali verildi. Eğitim ortamının değerlendirilmesi ile ilgili sorular ayrı bir ölçek haline getirildi. Ders değerlendirme ölçekleri ise uygulaması olan ve olmayan dersler için iki farklı şekilde düzenlendi. Ölçeklerin değerlendirilmesinde Likert tipi beşli yanıt anahtarı kullanıldı. Hazırlanan geribildirim ölçekleri pilot uygulama olarak 2002-2003 öğretim yılı yaz dönemi final sınavına giren ilk üç dönem öğrencilerine uygulandı.

Bulgular: Ders değerlendirme ölçeğinin Cronbach alfa değeri, uygulamalı derslere ait ölçek için 1000 deneklik değerlendirmede 0.9047, uygulamasız derslere ait ölçek için 967 deneklik değerlendirmede 0.8018 olarak hesaplandı.

Sonuç: Oluşturulan ölçeklerin, öğrencilerin eğitime ve eğitim ortamının geliştirilmesine katkılarını sağlamak amacıyla kullanılabileceği sonucuna varıldı.

Anahtar Sözcükler: Eğitim programı; eğitim, medikal, temel tip; geribildirim; model, eğitim; program değerlendirmesi; anket; öğretim.

Objectives: Endeavors to improve medical education should aim to obtain students' contribution, participation, and views. Standardized student feedbacks are widely used in this respect. This study presented our experience with the formation and validation of feedback questionnaires specific to our faculty.

Study Design: Issues of the questionnaire were determined at a meeting discussion of lecturers and academicians from various departments of the faculty. Then, the best expressing items of these issues were discussed and formulated. Those that were on educational environment were included into a separate questionnaire. The evaluation of the lessons was designed so that lessons with or without practical sessions were inquired by different questionnaires. A five-item Likert scale was used for the answers. All the questionnaires were then administered for validation to the first three graduate classes taking final exams of the fall term in the 2002-2003 educational period.

Results: The reliability of the scales (Cronbach alpha) for the evaluation of the lessons with and without practical sessions was found as 0.9047 in 1.000 respondents, and 0.8018 in 967 respondents, respectively.

Conclusion: The questionnaires were found eligible for routine use in drawing the students' contributions to the improvement of education and educational environment.

Key Words: Curriculum; education, medical undergraduate; feedback; models, educational; program evaluation; questionnaires; teaching.

Tıp eğitiminde öğrencinin yeri yaşamsaldır. Amaç ve müfredatın belirlenmesi, fakülte yönetimi, eğitim ve sonuçların değerlendirilmesi gibi eğitimin her aşamasında öğrenci katılımı sağlanmalıdır.^[1] Öğrenci geribildirimleri öğrencilerin eğitim sürecine katılmalarında yararlanılan gereçlerdendir.

II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Sonuç Bildirgesi'nde, "Eğitimin tüm aşamalarında, gelişmenin ana unsuru olan katılım ve görüş paylaşımı süreçlerinin artırılması ve bu amaçla özellikle öğrencilerden geribildirim alınması uygulamalarının yaygınlaştırılması..." gerektiği vurgulanmıştır.^[2] Son yıllarda pek çok fakültede bu konuda özgün çalışmalar yapılmaktadır.^[3,4] Fakültemizde 2001 yılı Temmuz ayında kurulan Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, öğrenci geribildirimlerinin toplanarak değerlendirilmesini öncelikli hedeflerinden biri olarak görmüş ve bu konuda sistematik bir çalışma ortaya koymuştur.

Son 10 yılda tıp eğitiminin geliştirilmesine yönelik artan ilgi, bazı tıp fakültelerinde öğrenci geribildirimlerinin standart ölçekler kullanılarak alınması sonucunu doğurmuştur.^[5] Ancak, ülkemizde tıp fakültelerinin eğitim programları, sınav sistemleri ve içinde bulunduğu şartlar arasındaki farklılıklardan dolayı, bu ölçeklerin sonuçları her kurumda aynı derecede verimli olamamaktadır. Bu durumda, her tıp fakültesinin kendine özgü geribildirim ölçekleri hazırlaması gereği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı'nın eğitimin her aşamasındaki öğrencilerimizin geribildirimlerinin toplanması için uygun ve özgün ölçekler hazırlanması konusunda başlattığı aktif çalışma doğrultusunda fakültemizin ilk üç dönemindeki öğrencilerden derslerle ilgili geribildirim alınması amacıyla ilk kez 2002-2003 eğitim ve öğretim yılı güz döneminde kullanılan ölçeklerin oluşturulma aşamaları değerlendirildi.

GEREÇ VE YÖNTEM

Aralık 2002'de Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, yeni bir gereç oluşturabilme amacıyla ilk üç dönemde dersi verilen bölümlerin öğretim üye-

rini katkıda bulunmaya davet etti. Ölçeklerde yer alması önerilen konular, beyin firtınası yöntemiyle belirlendi. Bu ilk çalışmada ortaya çıkan maddeler Tablo 1'de listelendi.

Listelenen maddelerden bazıları (ses düzene, bilgisayar, slayt perdesi, oturma düzeni, kürsü yerleşimi, vb.), çözümlenmesi planlanmış sorunlar olduğu için ölçek içerisinde yer almazı.

Tablo 1. Ölçeklerde yer alması düşünülen maddeler

Amfilerin fiziksel şartları

- Kantin
- Tuvalet
- Çalışmak için alan
- İşinme, havalandırma
- Sigara
- Gürültü
- Ses düzeni
- Bilgisayar, slayt perdesi
- Oturma düzeni, kürsü yerleşimi

Dersler

- Başlama ve bitiş saati
- Süresi
- Pratik ve teorik saatlerin haftalık programdaki yeri
- Haftalık ders yükü
- Amaç ve öğrenim hedeflerine uygunluk
- Yatay ve dikey entegrasyon

Pratik

- Teorik ve pratik konularının paralelliği
- Süresi
- Laboratuvarların fiziksel koşulları
- Araç-gereç, maket kullanımı
- Pratik saat olmayan derslerde buna gerek olup olmadığı

Öğretim üyesi

- Ders sırasında/sonrasında diyalog
- Öğrenci görüşme saati uygulaması
- Rehber öğretim üyesi sistemi

Sınavlar

- Sınav haftası organizasyonu
- Sınav sorularının nicelik ve niteliği
- Teorik ve pratik sınav sayısı
- Kulüp, kol organizasyonları

Ortaya çıkan maddeler iki grupta incelendi:

1. "Eğitim Ortamını Değerlendirme Ölçeği" başlığı altında, eğitim ortamı, amfi binasının fiziksel şartları ve sosyal ortam ile ilgili maddeler toplandı.

2. "Ders Değerlendirme Ölçeği" başlığı altında, her dersin pratik, teorik saatleri ve sınavları ile ilgili maddeler toplandı. Ayrıca, ders değerlendirme ölçüğünün, uygulamalı ve uygulamasız dersler için iki farklı şekilde düzenlenmesi uygun görüldü.

Her ölçekte en fazla 20 soru bulunmasına ve değerlendirme için Likert tipi beşli yanıt anahtarı kullanılmasına karar verildi (Tablo 2).^[6] Ortaya çıkan maddeleri en açık şekilde ifade eden sorular, kurgulanarak ölçeklerin ilk taslakları oluşturuldu. Bu taslaklar Tıp Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyelerine gönderildi ve yazılı geribildirimleri istendi. Maddelerin oluşturulmasında katkısı bulunan öğretim üyeleri tekrar davet edilerek sorular üzerinde tartıştı ve geribildirimler doğrultusunda gerekli görülen değişiklikler yapıldı.

Ayrıca, ölçeklerin son bölümünde, öğrencilerin derse devamlılık açısından kendilerini değerlendirmeleri için bir madde ve iletmek istedikleri öneri ve eleştiriler için alan eklendi.

Son aşamada Tıp Fakültesi Dekanı ve Tıp Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı'nın da katıldığı bir grup çalışması ile ölçeklere son şekli verildi (Tablo 3). Ölçeklerin son şekli, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı'nın gönüllü öğretim üyelerine tekrar gönderildi.

Hazırlanan geribildirim ölçekleri, güz dönemi final sınavlarına giren ilk üç dönem öğrencilere

Tablo 2. Ölçeklerdeki Likert tipi beşli yanıt anahtarı^[6]

Seçenek	Puan karşılığı	
	Olumlu maddeler	Olumsuz maddeler
Kesinlikle katılmıyorum	1	5
Katılmıyorum	2	4
Emin değilim	3	3
Katılıyorum	4	2
Kesinlikle katılıyorum	5	1

dağıtıldı ve sınav sonrasında ölçeklerin yanıtlaması için yeterli süre verildi. Öğrencilerin değerlendirmelerine etki yapabileceği düşüncesiyle her sınavda başka bir derse ait geri bildirimler toplandı. Ölçeklerin uygulanması sırasında konu ile ilgili bir öğretim üyesi sınav salonunda gerekli açıklamaları yapmak için hazır bulundu.

Uygulamada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldı ve Cronbach iç güvenilirlik analizleri yapıldı.

BULGULAR

Ölçeklerin güvenilriği: 2002-2003 öğretim yılı güz döneminde toplanan öğrenci geribildirimleri, ölçeklerin istatistik değerlendirme için pilot uygulama olarak kabul edildi. İç güvenilirlik analizinde sadece tüm soruları yanıtlanmış ölçekler kullanıldı. Ölçeklerin son halinde yer alan, öğrencilerin çeşitli değişkenlerin sürelerine ait değerlendirme maddeler ile ders devamını sorgulayan madde, analiz dışında bırakıldı. Uygulamasız derslere ait ölçüğün analizi 11 madde, uygulamalı derslere ait ölçüğün analizi ise 17 madde üzerinden yapıldı. Ölçeklere ait istatistikler Tablo 4'te gösterildi. Ders değerlendirme ölçüğünün Cronbach alfa değeri, uygulamalı derslere ait ölçek için 1000 deneklik değerlendirme sonuçlarında 0.9047, uygulamasız derslere ait ölçek için 967 deneklik değerlendirme sonuçlarında 0.8018 olarak hesaplandı. Her iki ders değerlendirme ölçeklerinin iç güvenilirlik katsayıları yükseltti ve bu halleriyle sürekli kullanıma uygun olduklarına karar verildi.^[6]

Uygulamalı derslerde kullanılmak üzere oluşturulan ölçüğün Cronbach alfa değeri, tüm sorular birlikte değerlendirildiğinde en yüksek idi (Tablo 4). Uygulamasız dersler için önerilen ölçekte ise Cronbach alfa değeri yine yüksek olmakla birlikte daha düşük sonuç verdi. Özellikle de sekizinci madde çıkarıldığında iç güvenilirlik katsayısının daha yüksek sonuçlandığı görüldü (Tablo 4). Bu sonucun, soruların doğası ile ilgili olduğunu düşünüyoruz; çünkü bu madde, uygulaması olmayan derslere uygulama saati konması ile ilgiliydi (Tablo 3) ve değişik derslerde ölçek genelinden aykırı davranışa potansiyeli taşımaktaydı. Ancak bu soru ile elde edilecek veri, diğer sorulardan el-

Tablo 3. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi ders değerlendirme ölçeğinin uygulamalı ve uygulamasız dersler için son hali

Uygulamalı dersler için	Uygulamasız dersler için
1 Eğiticilerle açık ve olumlu iletişim kurma olanağı buldum.	1 Eğiticilerle açık ve olumlu iletişim kurma olanağı buldum.
2 Bu derste öğrendiklerim klinik eğitimim için gereklidir.	2 Bu derste öğrendiklerim klinik eğitimim için gereklidir.
Teorik	
3 Bu dersin haftalık ders programındaki yeri uygundur.	3 Bu dersin haftalık ders programındaki yeri uygundur.
4 Bu derste anlatılan konuların sıralaması bu yıl anlatılan diğer dersler ile uyumludur.	4 Bu derste anlatılan konuların sıralaması bu yıl anlatılan diğer dersler ile uyumludur.
5 Bu dersin içeriği belirlenen amaç ve öğrenim hedeflerine uygundur.	5 Bu dersin içeriği belirlenen amaç ve öğrenim hedeflerine uygundur.
6 Ders notu dışında ihtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarına kolayca ulaşabiliyorum.	6 Ders notu dışında ihtiyaç duyduğum bilgi kaynaklarına kolayca ulaşabiliyorum.
7 Dersler önceden ilan edilmiş programa uygun yapılmıştır.	7 Dersler önceden ilan edilmiş programa uygun yapılmıştır.
Uygulama	
8 Uygulama laboratuvarının donanımı yeterlidir.	8 Bu ders için uygulama saatı ayrılmalıdır.
9 Dersin teorik konuları ile uygulamaları uyumlu ilerlemektedir.	
10 Uygulamalara aktif olarak katılırlım.	
11 Uygulamalara yardımcı olacak yeterince eğitici vardır.	
12 Uygulamaları gerekirse tekrar yapma olanağı bulabiliyorum.	
13 Her uygulamada değerlendirme yapılmaktadır.	
14 Her uygulama için eğitim rehberi verilmektedir.	
Sınavlar	
15 Bu dersin teorik sınavında sorulan sorular dersin amaç ve öğrenim hedeflerini ölçmeye uygundur.	9 Bu dersin teorik sınavında sorulan sorular dersin amaç ve öğrenim hedeflerini ölçmeye uygundur.
16 Yapılan teorik sınav bilgi düzeyimi adil olarak ölçmektedir.	10 Yapılan teorik sınav bilgi düzeyimi adil olarak ölçmektedir.
17 Bu dersin sınavında başarılı olmak için ders notlarını okumak yeterlidir.	11 Bu dersin sınavında başarılı olmak için ders notlarını okumak yeterlidir.
18 Bu ders için ayrılan haftalık ders saati ile ilgili düşününüz nedir?*	12 Bu ders için ayrılan haftalık ders saati ile ilgili düşününüz nedir?*
19 Bu dersin uygulamalarına ayrılan süre ile ilgili düşününüz nedir?*	13 Bu dersin teorik sınavlarındaki soru sayısı ile ilgili düşününüz nedir?*
20 Bu dersin teorik sınavlarındaki soru sayısı ile ilgili düşününüz nedir?*	14 Bu ders için yapılan teorik sınav sayısı ile ilgili düşününüz nedir?*
21 Bu ders için yapılan ara sınav sayısı ile ilgili düşününüz nedir?*	15 Teorik derslere devam durumunuz nedir?**
22 Teorik derslere devam durumunuz nedir?**	

*Zaman sorgulayan bu sorularda yanıt skalası [çok az], [az], [yeterli], [fazla] ve [çok fazla] olarak uygulanmıştır.

**Bu soruda yanıt seçenekleri [düzenlenmiş devam ediyorum], [ara sıra devam ediyorum] ve [devam etmiyorum] şeklinde düzenlenmiştir.

Tablo 4. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Ders Değerlendirme Ölçeği iç güvenilirlik analizi sonuçları

	Soru no	Ortalama±SS	Madde çıkarılırsa ölçek ortalaması	Madde çıkarılırsa varyans	Düzeltilmiş toplam madde koreasyonu	Madde çıkarılırsa Cronbach α
Uygulamalı dersler	1	3.3770±1.1799	55.1010	125.9868	0.6501	0.8967
	2	3.7190±1.1302	54.7590	128.7837	0.5667	0.8994
	3	3.7450±0.9638	54.7330	129.9076	0.6264	0.8980
	4	3.5130±1.0849	54.9650	129.6855	0.5559	0.8998
	5	3.5860±0.9998	54.8920	127.2836	0.7232	0.8951
	6	3.2390±1.1310	55.2390	129.3152	0.5444	0.9001
	7	3.7690±0.9963	54.7090	131.0714	0.5494	0.9000
	8	3.2700±1.1083	55.2080	130.5973	0.5042	0.9013
	9	3.4170±1.1395	55.0610	131.5668	0.4488	0.9031
	10	3.8090±1.0147	54.6690	131.5350	0.5170	0.9009
	11	3.6610±1.0282	54.8170	129.3729	0.6058	0.8984
	12	3.0390±1.2202	55.4390	128.4888	0.5285	0.9008
	13	3.3430±1.2332	55.1350	127.4863	0.5598	0.8998
	14	3.1440±1.2541	55.3340	128.4569	0.5125	0.9014
	15	3.2790±1.1724	55.1990	125.7852	0.6631	0.8963
	16	3.1370±1.2107	55.3410	125.4722	0.6511	0.8966
	17	3.4310±1.1776	55.0470	129.6464	0.5059	0.9014
<i>Toplam</i>		3.439	58.4780	144.5981	-	0.9047
Uygulamasız dersler	1	3.1251±1.2038	31.6763	69.5815	0.5425	0.8747
	2	3.2285±1.2480	31.5729	66.5431	0.6790	0.8658
	3	3.4012±1.0950	31.4002	68.4121	0.6798	0.8666
	4	3.0858±1.1564	31.7156	68.3714	0.6388	0.8687
	5	3.2441±1.1691	31.5574	66.4933	0.7377	0.8624
	6	2.8366±1.1988	31.9648	68.8518	0.5849	0.8720
	7	3.6308±1.0511	31.1706	72.1396	0.4862	0.8778
	8	3.1107±1.3302	31.6908	72.8060	0.3238	0.8901
	9	3.0662±1.2739	31.7353	66.0748	0.6870	0.8651
	10	2.8862±1.2771	31.9152	65.9659	0.6907	0.8648
	11	3.1861±1.3330	31.6153	68.3405	0.5358	0.8758
	<i>Toplam</i>	3.1638	34.8014	81.9253	-	0.8818

de edilenler ile ayrı yönlerde olsa bile ölçek kullanıcılarına değerli bilgiler sağlayacaktır ve ölçekten çıkarılmasına gerek yoktur.

TARTIŞMA

Fakültemizin ilk üç dönemindeki öğrencilerden geribildirim alınması amacıyla ilk kez 2002-2003 eğitim ve öğretim yılı güz döneminde kullanılan ölçekler yukarıda özetlenen aşamalarдан geçerek oluşturuldu. Geribildirim ölçeklerinin yanıtlanması sırasında ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi şartıyla aynı ölçeklerin her

dönem sonunda uygulanması yöntemiyle devamlılık sağlanması öngörülüdü.

Grup çalışmalarında ölçeklerin uygulama zamanı konusundaki kaygılar öncelik kazandı. Ölçeklerin sınavlarla birlikte yanıtlanması uygun olmayacağı konusunda fikir birliğine varıldı. İlerideki uygulamaların öğrencilerin tamamının bulunabildiği uygulama saatlerinde ve yine başka bir ders için yapılmasının daha yararlı olacağı düşünüldü.

Öğrencilerin eğitimi değerlendirmeleri amacıyla özellikle eğitici performansının değerlendir-

dirildiği uygulamalar^[7] mevcut olsa da, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı'nın bu çalışması ile daha sistematik bir süreçte ve yerel şartlara uygun gereçler oluşturulmuş ve sürekli kullanım için yöntem belirlenmiştir. İstatistiksel analizler amaca uygun geçerli gereçler üretildiğini göstermektedir. Belli aralıklarla ölçeklerin analizlerinin yenilenmesi ve kullanılan maddelerin gerekliliklerinin gözden geçirilmesi ile süreç dinamik tutulmalıdır.

Öğrenci geribildirim ölçeklerinin oluşturulup uygulamalarının süreklilik kazanmasıyla öğrencilerin eğitim ve eğitim ortamının gelişmesine katkıları sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

1. Fidan D, Aksakoğlu G. Tıp eğitimi alternatif yaklaşımlar. Dünya Tıp Eğitimi Zirvesi, Edinburgh 1993. Toplum ve Hekim 1997;79:32-4.
2. "2000' li Yıllarda Tıp Eğitimi" II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Sonuç Bildirgesi; 24-28 Nisan 2001; İzmir, Türkiye. Available from: <http://www.tipegitimi.hacettepe.edu.tr/tebad/egitim/sonuc.htm>.
3. Almaç A, Budak F. Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrenci geri bildirim uygulaması. Tıp Eğitimi Dergisi 2002;1(6):17-20.
4. Yılmaz ED, Akan H, Arda B, Dökmeci F, Karahan T, Kemahli S ve ark. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin genel değerlendirme anketi sonuçları. In: II. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi Bildiri Özeti Kitabı; 24-28 Nisan 2001; İzmir, Türkiye. İzmir: Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Basimevi; 2001. s. 171.
5. Özvarış SB, Dinçtürk AA, Akova M, Dalkara T, Sayek İ. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tıp eğitiminin geliştirme konusunda yapılan çalışmalar. Hacettepe Tıp Dergisi 2000;31:377-82.
6. Tezbaşaran AA. Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. 2. baskı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 1997.
7. Şahin EM, Dağdeviren N, Aktürk Z, Özer C. Öğrenciler eğitimi değerlendiriyor. Tibbi pratiğe giriş dersi teorik saatler. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2001;18:267-72.